

LES MINES I EL SEU APROFITAMENT ECONÒMIC. ELS LLAUDER D'ARGENTONA

ENRIC SUBIÑÀ I COLL

Museu Arxiu de Santa Maria de Mataró

La Família Llauder¹

Els Llauder eren una nissaga de ferrers establerts a Argentona com a mínim des de finals del segle XV. El primer que documentem és Miquel Llauder, que el 1505 consta casat amb Margarida en el moment de permutar una peça de terra que tenien a Argentona per un pati de terra a tocar de la plaça de l'església, propietat de Pere Cabanyes. Margarida era filla de Joan March, del veïnat de Clarà, a qui el 1497 Francesc des Bosch li havia establert el mas Gemferrer² i la farga o ferreria d'Argentona. Segurament deuria contractar a Miquel Llauder com a ferrer, i s'acabaria casant amb la seva filla. Margarida testà el 1529, essent aleshores la propietària del mas Gemferrer, i nomenà hereu al seu fill Gabriel Gemferrer i Llauder.

Gabriel Gemferrer i Llauder, ferrer, va casar pels volts del 1540 amb Francina. El 1556 comprava un pati de terra a la plaça de l'església d'Argentona, a tocar del que el seu pare havia obtingut en la permuta del 1505, confessant-los tots dos en diferents actes davant de Miquel des Bosch el 1558 i el 1559. La ferreria estava situada darrera dels dos patis de terra, onensem hi havia casa edificada.

El següent de la nissaga fou Bartomeu Gemferrer i Llauder, que el 1565, quan sols feia dos mesos que havia enviadat de Gerònima Mallol, es va casar amb Paula, filla del pagès d'Argentona Antoni Fornells. Bartomeu, altre cop vidu, es casà per tercer cop amb Paula, filla del pagès de la Garriga Joan Palau. En fer testament el 1591 Bartomeu deia tenir fills del segon i tercer matrimoni, i nomena hereu al seu fill Miquel. Dota força bé a les seves filles i a la seva muller Paula li deixa tres censals morts de pensió 162 sous anuals i 162 lliures de preu, dades que constaten, sense cap mena de dubte, que Bartomeu havia aconseguit una important posició econòmica.

¹.- Pels Llauder vegeu: Francesc Costa i Oller, «Els Llauder», Migliaresi núm. 12, Mataró 1991 i Enric Subiñà i Coll, «La Torre Llauder: la masia i els seus propietaris», XV Sessió d'Estudis Mataronins, Museu Arxiu de Santa Maria de Mataró, Mataró 1999, p. 79-105.

².- El mas Gemferrer estava situat al costat de l'església parroquial d'Argentona, en la banda de ponent de l'actual carrer Torras i Bages, una casa abans d'arribar a la plaça de l'església.

Miquel Llauder i Fornells (Argentona 1569 - Mataró ~1598) es va casar el 1592 amb Angela, filla del fuster de Mataró Sadurní Jaume. Poc després es produiria un altre fet clau en els Llauder, que seria el trasllat del domicili a Mataró, deixant definitivament Argentona, tot i que seguiria l'ofici de ferrer. Miquel va testar el 1598 fent hereu al seu fill Joan Pau.

Joan Pau Llauder i Jaume (Argentona 1596 - Mataró 1669) seria el primer personatge destacat de la nissaga. Seguiria l'ofici familiar, el de ferrer, fins un moment indeterminat, atès que en el seu segon matrimoni del 1637 consta com a negociant. Superant les passes del seu avi Bartomeu es casà quatre vegades. El primer matrimoni fou el 1616 amb Antiga, filla del teixidor de lli Sadurní Moles, amb qui tindrien a Josep, l'hereu i a Francesc, notari de Barcelona. El domicili familiar estava situat al xamfrà superior entre la Riera i el carrer de Bonaire. Un pas clau el donà el 1644 quan va ingressar en l'estament privilegiat rebent el títol de Ciutadà Honrat de Barcelona de mans del rei francès Lluís XIV, aleshores comte de Barcelona, títol ratificat el 1653, aquest cop de mans de Felip IV. Joan Pau va testar el 1666, amb codicils del 1668 i del 1669. Demana ser enterrat en el convent de Sant Josep de Mataró, en un vas que té davant de l'altar de Sant Joan, i després de fer llegats als seus fills nomena hereu al seu fill Josep. Joan Pau va morir el 1669.

La compra de la Torre Llauder

Francesc Llauder i Moles (Mataró 1632 - Barcelona 1719) era també Ciutadà Honrat de Barcelona ja que era un títol que es transmetia a tots els fills masculins. Va exercir de notari públic a Barcelona des del 1663 fins a la seva mort. El 1663 signava capítols matrimonials amb Francesca Picart i Calp, filla del corredor d'orella de Barcelona Cebrià Picart, de qui rebia 350 dobles d'or en concepte de dot, i amb la que tingueren com a mínim dos fills; Josep i Maria Teresa. El 1685 Francesc Llauder compraria en encant públic o subasta la Torre d'en Ferrer, a Argentona, per preu de 1203 lliures: «*Encantan y al mes donant lliuran tot aquell mas vulgarment anomenat Ferrer ab casas y torra de dit mas y altres edificis ço es sinia y dos safareigs y ab la quintana eo gleva de terra de dit mas eo en la qual dit mas esta construhit eo ditas casas y torra son edificadas, la qual quintana eo gleva de terra es part campa y part de vinya plantada y conté dotze homes de cavadura....las quals terras de dit mas Ferrer que son desde la casa fins al mar ab aygua regant*». Cinc dies més tard Francesc Llauder prenia possessió del mas³. Antoni Pau Ferrer, el venedor, concedia pocs dies després a Francesc Llauder la facultat de recobrar tres peces de terra venudes per ell a carta de gràcia, així com tres censos amb domini directe. Pel què sembla el 1686 el mas estava arrendat a Domènec Castellar, el qual en pagava 74 lliures de lloguer anual. El 1698 Francesc fa un contracte de maso-

³. - Arxiu Històric de Protocols de Barcelona, notari Josep Ferran, 23 de maig de 1685.

veria amb l'hortolà habitant a Mataró Pere Pau Seda, tot i que era natural de Cardedeu: *«Lo Magnífich Sr. Francesch Llauder per temps es a saber de Quatre anys ço es los dos primers forçosos y los dos ultims voluntaris del die present en havant comptadors, lloga eo arrenda y a mitjas concedeix a dit Pere Pau Seda, tota aquella casa, torra y heretat dita olim den Ferrer vuÿ en Llauder ab todas sas terras així de vinÿa plantada com campas ab aÿgua regant y altres ab tots los arbres així fruyters com altrás de qualsevol genero sien en ditas terras plantats y exhistints ab sa sinia y dos safareigs...»* . Per aquest document sabem que en la quintana de la Torre Llauder hi havia vinya, cereal, ametlles, arbres fruiters i olivers, a més d'aus, algun porc, i un cavall o mula.

El 1699 Francesc Llauder ocuparia el càrrec de Conseller Segon de Barcelona, i compraria el que passaria a ser la residència de la família Llauder a Barcelona: un casal del segle XV que havia estat de la família Comes, situat al xamfrà dels carrers Hércules i Arlet, darrera la parròquia de Sant Just i Pastor de Barcelona. El venedor fou el donzell Jaume de Lloselles, pel preu de 2.200 lliures. Francesc testaria el 1719 manant de ser enterrat en la parròquia de Sant Just i Pastor, en un vas situat davant de la capella del Sant Sagrament, i nomena hereu al seu fill Josep. Francesc Llauder va morir amb una notable posició econòmica, sustentant la seva fortuna en la compra de censals morts: entre el 1676 i el 1712 en va comprar per un import total de 16.085 lliures, que donaven una renda anual de 804 lliures. La majoria dels venedors eren gent de Mataró i del Maresme , que demostra el lligam amb la seva ciutat natal, Mataró.

Josep Llauder i Moles (Barcelona ~1668 - 1736) era doctor en drets i Ciutadà Honrat de Barcelona, on sembla que exercia de notari reial. El 1699 signava capitols matrimonials amb Maria Rosa Duran, filla d'Antoni Pau Duran, ciutadà de Barcelona amb una elevada dot de 5000 lliures. El 1723 Josep prestava 2000 lliures a Salvador Feliu de la Penya, molt conegut també per les seves actuacions polítiques. El 1727 Josep va comprar una enorme heretat a Palau-Solità anomenada Vallserada, en la que hi havia el mas Valls i quatre masos més derruïts, amb una extensió total de 300 quarteres. El mateix any es firmaven els capitols entre la seva filla Maria Rosa i el Burgès Honrat de Perpinyà Salvador Reniu i Padró, domiciliat al carrer de la Riera de Mataró.

Josep, a l'igual que el seu pare, fonamentà els seus negocis en la compra de censals morts. Entre el 1713 i el 1735 en comprà per valor de 13.340 lliures, que proporcionaven una pensió anual de 667 lliures. Quan va morir, el 1736, la seva vídua i el seu hereu rebien una renda anual de 1471 lliures, quantitat que permetia viure molt còmodament. Josep va testar el 1730, esmentant com a fills a l'esmentada Ma. Rosa, a Maria Josefa, casada amb Andreu Oleguer Mas i Mascaró, a Francesca i Teresa, monges del convent de Jerusalem de Barcelona, i a l'hereu Josep Anton.

Les mines d'aigua. Els Llauder tornen a residir a Argentona

Josep Anton Llauder i Duran (Barcelona ~1711 - Argentona 1773), com el pare, era doctor en drets i Ciutadà Honrat de Barcelona, i vivia al domicili familiar del carrer Hèrcules. El 1742 es va casar a Balaguer amb Bernardina Rúbies, filla del Ciutadà Honrat de Barcelona Josep Rúbies, i el 1746 fundaria amb altres socis la companyia mataronina de la “Real Fàbrica de Indianas de Jaime Campins i Compañia”.

L'entrada en el negoci de l'aigua es produeix el 1752 quan Josep Anton rep de la Intendència General de Catalunya la facultat per a buscar aigües al Cau de la Guineu⁴, al Palmer i als vessants del turó de Cerdanyola i del turó de Vera, juntament amb la facultat per a construir un molí fariner al terme de Mataró. El 1755 Josep Anton aconsegueix que se li ampliï aquesta concessió, i que se li permeti fer qualsevol mena de molí o de fàbrica, i que se li deixés regar totes les terres que posseïa i les que ell o els seus successors adquirissin⁵. En començar les obres de la mina s'hi oposa Josep Gual explicant que ell tenia concessió per buscar aigua en el mateix indret concedida el 1735. El 1755 es signava la primera concòrdia sobre l'aigua entre Josep Anton Llauder, Josep Gual Derrocada i de Llança i Esteve Mates, atès que el conflicte estava en el fet que la Intendència havia donat tres concessions per buscar aigua en indrets que Gual i Mates deien que eren els mateixos que Llauder: Josep Gual havia obtingut el 1735 la facultat de buscar aigua al Sot de can Mallol de la Torre⁶, i al llarg de la Riera d'Argentona fins a mitja hora a peu del mar i Esteve Mates havia obtingut el 1742 la facultat de buscar aigua des del torrent de la Gatassa a la Riera d'Argentona. Com que la concessió més antiga era la de Gual, es pactà que Josep Anton Llauder podia buscar aigua des del Cau de la Guineu al Turó de Cerdanyola. La concòrdia del 1755 no va satisfer a ningú, i el 1765 se'n signà una altra, on es constata que els establiments eren en terrenys diferents i per tant s'havia perjudicat a Llauder⁷. Gual havia de treure necessàriament l'aigua del sot de Mallol «...perque lo estar allí detinguda es molt perjudicial en la salut publica, pues al temps de plujas lo negadiu que alla es fa causa graves malalties en lo veynat del Cros y tota la circunferencia de dit terreno», i a tal efecte Llauder pacta amb Gual de treure l'aigua junts i pagar les obres a mitges, dividint-se els beneficis.

Josep Anton Llauder ve a viure els darrers anys de la seva vida a la Torre Llauder, essent el primer membre de la nissaga que hi viu permanentment des que el seu avi Francesc l'havia comprat. Josep Anton va testar el 1772, demanant ser enterrat a Sant Just i Pastor de Barcelona, en el vas dels Llauder, «vestit ab abit de P.S. Francisco de

⁴.- Era aproximadament on avui hi ha el complex esportiu del Sorral.

⁵.- Arxiu de la Corona d'Aragó (=ACA), Batllia General, Processos Moderns, 1755 núm. 8-Ap, 17 d'abril de 1755.

⁶.- Can Mallol de la Torre és la masia que avui es coneix com Can Palauet, a la Riera d'Argentona.

⁷.- ACA, Arxiu Notarial de Mataró (=ANM), sig. 859, notari Josep Torres i Vieta, 3 de juny de 1765.

Assis dels Religiosos obrenants». També mana que es faci cremar una llantia en la capella de Nostra Sra. dels Dolors construïda en la planta baixa de la torre de defensa de la Torre Llauder. Va llegar a cadascuna de les seves filles Bernardina, Antònia i Francesca 2.000 lliures i dues calaixeres per cas de matrimoni⁸, a Josep Francesc, beneficiat a Santa Maria del Mar de Barcelona, 1000 lliures i va nomenar hereu al seu primogènit Manuel Llauder i Rúbies. En l'inventari dels seus béns, veiem que la Torre Llauder tenia 12 quarteres d'horta, dos safareigs (un al davant, regat per l'aigua del molí d'en Gual i un al darrera regat per les aigües que fa venir des de la mina construïda al Cau de la Guineu). A més té la casa de Barcelona, l'heretat de Palau-Solità, una peça de terra de 16 jornals a Olesa de Montserrat (adquirida per ell el 1738), dues peces al pla d'en Boet adquirides el 1760 i 1761, i una peça de terra a Mataró al lloc dit «*lo camp de las forcas*», comprada pel seu pare el 1726.

Manuel Llauder i Rúbies (Barcelona ~1745- Argentona 1798) sembla que sempre va viure a la Torre Llauder. Manel fou el que va consolidar el patrimoni a Mataró. El maig del 1775 compraria per 2100 lliures una vinya de 13 quarteres a Vallverich, una casa al carrer Sta. Teresa per 725 lliures i una altre terra de 12 jornals d'home al Torrent Forcat, per 300 lliures. El 1777 Manel es casaria amb Tecla Camín, filla de l'apotecari de Mataró Cristòfol Camín, la qual reberia heretament universal del seu pare. El 1778 Manel compraria, per 1050 lliures, els terrenys on posteriorment edificaria el conegut molí d'en Llauder, o sigui, una peça de terra situada al sud del camí del mig i a llevant del torrent dels Morets⁹. El 1790 compraria una peça de terra d'una quartera i mitja al Cau de la Guineu, on hi tenia la mina¹⁰.

El 1798 Manel Llauder fa el seu testament, demanant de ser enterrat en la nova tomba construïda pel seu sogre en l'altar del Pilar del convent de Sant Josep de Mataró, deixant 4000 lliures i dues calaixeres a les seves quatre filles; Teresa, Rosa (que casaria amb Pere Màrtir Viladesau i Carbonell), Tecla (seria religiosa a Barcelona) i Anna Maria (que casaria el 1831 amb Fèlix Peradaltés, de Barcelona)¹¹. Als seus fills Joaquim i Manel (que seria el cèlebre general Llauder, capità General de Catalunya, Ministre de la Guerra i senador vitalici, amb títol de Marquès de la Vall de Ribes), els donava 3000 lliures i manava al seu hereu «*de mantenir o subministrar las assistencias necesarias als dits mos fills en la carrera dels estudis o armas, segons la possibilitat de mos bens*». També tenia una altra filla, Ma. Francesca, que estava casada des del 1796 amb el gironí Josep Perramon

⁸ .- Bernardina es casaria el 1780 amb el Ciutadà Honrat de Barcelona Benet Barraquer, domiciliat a St. Feliu de Guixols, i Antònia es casaria el 1789 amb Josep Boter i Pi, natural de Madrid però residint a Mataró, d'on era la seva família. La seva filla gran Maria Rosa estava casada amb el noble de Malgrat Valentí Saleta i Palomerias i ja havia estat dotada amb motiu del seu matrimoni.

⁹ .- ACA, ANM, 922, Notari Anton Torras, 1 d'abril de 1778.

¹⁰ .- ACA, ANM, 975, Notari Francesc Fins, 20 de maig de 1790.

¹¹ .- ACA, ANM, 983, Notari Francesc Fins, 22 de febrer de 1783.

i Noguer. Nomenà hereu al seu primogènit Josep Francesc¹². Manel moriria el 1798, un any després de la seva dona.

El 1801 es va fer l'inventari dels seus béns que consistien en : La Torre Llauder, el molí del mig, dels dues cases anomenades del mig (davant del molí), la casa del carrer de Santa Teresa i varies peces de terra a Argentona i Mataró (entre elles una de 6 quarteres sobre del camí ral, entre els actuals carrers de Iluro, Pizarro i Llauder aproximadament, on el seu fill Ramon fundaria un convent)¹³. D'altra banda, el patrimoni de Tecla Camín era: el domicili de quatre cossos de la família Camín al Camí Ral xamfrà amb el carrer Sant Joan, dues cases al carrer de Sant Francesc de Paula, dues cases al Camí Ral, una al carrer de Les Santes, el mas Soler de Bellach, a Valdeix, amb 100 quarteres de terra, una horta aprop de la Riera d'Argentona (Can Tano), una horta amb casa al Pla d'en Boet, l'horta del Tigre (entre els carrers Sant Josep, Muralla i Argentona), i moltes peces de terra i censos.

La venda d'aigua pel consum i la construcció del molí a la Torre Llauder

Josep Francesc Llauder i Camín (Argentona ~1781 - Mataró 1824) estudià durant tres anys en la universitat de Cervera, obtenint el títol de Doctor en Dret. El 1802 iniciava el negoci de la venda d'aigua, venent a Jacinto Peradejordi, una part de les aigües sobrants del molí del mig, que Llauder llençava al mar¹⁴. El 1803 Josep Francesc es casà amb Maria Mercè Frexas, filla del Ciutadà Honrat de Barcelona i Dr. en drets Vicens Frexas i Morgades, domiciliat a Mataró, i de Ma. Josefa Vieta Fornés i Llauder¹⁵. En els capítols matrimonials li donen 6000 lliures, (4500 lliures en metàl·lic i dues calaixeres valorades en 1500 lliures), ja que l'hereu del patrimoni era el seu germà Gaietà Frexas.

El 1805 Josep Francesc pacta amb el seu germa Manel, també Ciutadà Honrat de Barcelona, a resultes de dir-li que *«havent me jo inclinat en la carrera de las armas esperando com espero entrar a servir de cavaller cadet en un dels regiments de infanteria de sa magestad...»*, li demana que apart dels 8 rals diaris que el rei assigna com a necessaris per a viure de cadet, n'hi doni 3 rals més i *«els vestits y equipatge que se acostuma a donar a semblants cadets a l'entrar a servir...»*. Josep Francesc accedeix dient-li que ho

¹² - Hem de pensar que en aquells moments la legítima mínima per llei era ¼ part del valor de l'heretat a repartir entre tots els fills (exceptuant l'hereu). Si Manel va donar l'obligat per llei i tenint en compte que Manel repartí unes 35.000 lliures, l'heretat valdria unes 135.000 lliures, quantitat molt important.

¹³ - Arxiu Comarcal del Maresme (=ACM), Arxiu Notarial del Districte de Mataró (=AN), notari Francesc Fins, 24 de març de 1801. Com que en l'inventari no surten ni la casa de Barcelona, ni l'heretat de Palau-Solità, ni la peça de terra d'Olesa, que encara posseïa, creiem que un notari de Barcelona continuà aquest inventari.

¹⁴ - ACM, AN, notari Desideri Torras, 1 de novembre de 1802.

¹⁵ - Ma. Josefa Vieta Fornés i Llauder era descent directa i hereva de Joan Pau Llauder i Jaume. Era filla d'Anton Francesc Vieta Calopa, i de Ma. Francesca Fornés i Llauder, la qual era filla de Josep Fornés i Llorell i de Teresa Llauder i Isern, la qual era la pubilla de Josep Llauder i Tomàs i de Eulalia Isern. Josep Llauder i Tomàs era el besnét de Joan Pau Llauder i Jaume.

descomptaria de les 3000 lliures de l'herència del pare i les 1000 lliures de l'herència de la mare. El 1806 Josep Francesc ven la casa del carrer Santa Teresa i hipoteca el molí del mig «*del qual molino percibo de renta anual mil libras moneda catalana*», per tal de poder pagar al seu germà Joaquim per què entri de cavaller cadet, igual que havia fet Manel l'any anterior. El 1808 ven 4 plumes d'aigua de la que arriba al molí del mig a Josep Anton Peradejordi¹⁶. Diu que necessita els diners per poder pagar els treballs per continuar la mina que va al molí. El dia de Corpus de 1808 (16 de juny), els francesos entraren a Mataró, i causaren destrosses als béns dels Llauder. Això ho explica el propi Ramon Llauder i Freixes, fill de Josep Francesc¹⁷: «*Un suceso que ocasionó el incendio de la casa huerta llamada de Can Salvi, tras la Bordeta; del molino superior, entonces único, y la pérdida de la bajilla y demás piezas de plata, no menos que los vestidos y ropa blanca,...Mi familia, compuesta entonces por mi Sr. Padre, D. Jose Francisco Llauder; mi Sra. Madre D. Mercedes Llauder i Frexas; mi tia, D. Mariana Llauder; mi hermano mayor, Frasquito; y yo, que a la sazón no tenía mas que un año, estando enfermo mi Sr. Padre, se trató de ponerse a salvo junto con los de casa la abuela materna Frexas y fuimos a parar al pueblo de Vallvoguina. Salvamos todo lo que se coloco en los lagares (vulgo cups), a saber los damascos y que se yo que otras cosas; perdimos todo lo restante de la vajilla de plata. Quedo en casa para guardarlo Feliciano Rodons, nuestro mayordomo; pero tuvo tan poco espíritu que se salvo saltando huertos de tapias*».

El 1817 comença un dels grans maldecaps de Josep Francesc, quan el seu germà Manel, aleshores brigadier dels Reals Exèrcits i coronel del Regiment d'Infanteria de Línea de Fernando, reclama 12.000 lliures de legítima no content amb l'herència de 4.000 lliures deixada pels seus pares. El 1818 fou any de moltes despeses: Primer ha de vendre dues plumes d'aigua per pagar les despeses de la causa contra el seu germà Manel. Finalment el novembre venia la casa del carrer de Les Santes per 1000 lliures. El 1819 ven aigua per aconseguir 3600 lliures i pagar-ne 1500 als advocats que portaven la causa contra el seu germà.

Josep Francesc moriria el 1824, deixant varis fills: Carles, advocat, que casà amb Ma. Dolors Burgués i Bruguera, i fou destacat polític dins del partit moderat, essent elegit diputat a Corts el 1843; Dolors, que casà amb Gaietà Burgués, germà de Ma. Dolors; Ramon, seria l'hereu. En el moment de morir, Josep Francesc era el 8è major contribuent de Mataró. En l'inventari dels seus béns consta el domicili familiar de 5 cossos del Camí Ral, la Torre Llauder, el mas Soler de Bellach, el mas Vallserada de Palau-Solità, la casa de Barcelona, algunes cases a Mataró, Can Tano (on hi havia un forn de rajoles), Can Salvi, l'horta del Tigre, les cases del mig, el molí del mig (amb tres moles i una fàbrica

¹⁶ - ACM, AN, notari Francesc Fins, 6 de març de 1808.

¹⁷ - Beulas, E. i Albert Dressaire, La guerra del francès a Mataró (1808-1814), Ed. Altafulla, (Barcelona 1989), 225.

de blanqueig), moltes peces de terra a Mataró i Argentona i molts censos a Mataró, Sant Viçens de Montalt, Barcelona, Palau-Solità,..¹⁸.

Els Llauder tornen a Barcelona

Ramon Llauder i Freixes (Mataró 1807 - Barcelona 1870), Dr. en drets i advocat del Tribunal Suprem, fou el darrer amb títol de Ciutadà Honrat de Barcelona (s'abolí la primera meitat del segle XIX). No es lliurà de la causa contra el seu oncle Manel, llavors mariscal de camp, i el 1826 seguia venent aigua per pagar els advocats¹⁹. Aquell any comença a establir l'horta del Tigre, amb un pati de terra per fer 6 casses a prop del Torrent a Joan Seda. Aquests establiments seguirien el 1827, 1828, i el 1831, obrint el carrer Amàlia. Aquell any dona 8 rals diaris al seu germà Melchor per tal de què ingressi de cadet d'artilleria.

El 1837 Ramon es casaria a Madrid, on va néixer el seu fill Lluís, amb Maria de la Mercè de Dalmases i de Bufalà, natural de St. Martí Sesgaioles. Aquesta va aportar de dot 1500 lliures de part del seu germà Domènec de Dalmases.

El 1846 Ramon era el major contribuent de Mataró, arribant el 1860 a doblar gairebé al segon contribuent. Ramon va anar a viure al domicili familiar de Barcelona, al carrer Hèrcules. El 1857 funda a Mataró un Convent de Clarisses de la Divina Providència, en part del terreny que tenia sobre el Camí Ral. El Convent s'inagurà el 21 de novembre del 1859 amb tretze religioses, sota condició de què hi hagués una escola per a nens pobres.

Ramon moriria el 1870, havent fet testament a Barcelona el 1865, demanant de ser enterrat en l'església del Convent de Ntra. Sra. de la Divina Providència de Mataró. Destina 1000 misses a salvament de l'ànima, i demana un aniversari durant 100 anys. A les seves filles Ma. Candelaria, Ma. Assumpció, Ma. del Angels i Ma. Ignàcia els hi dona 6000 duros de legítima, i a Pilar, que és monja Al Sagrat Cor de Jesús, 1600 duros. Fa hereu al seu fill Lluís Gonzaga Maria, al qui substitueix per les seves filles i sinó pels seus germans Carles i Melchor en cas de què dit Lluís o els substituïts morin sense fills en edat de fer testament. En l'inventari dels seus béns, es troba a faltar l'heretat de Palau-Solità (segurament se la devia vendre), i veiem que el molí de la Torre Llauder té ara dues moles, que l'horta d'en Salvi és tota plantada de tarongers i que ha fet edificar casa al Cau de la Guineu, anomenant-la Can Vadó del Sorral.

¹⁸ - ACM, AN, notari Desideri Torras, 4 de gener de 1824.

¹⁹ - ACM, AN, notari Francesc Fins, 8 de juny de 1826.

Lluís Maria Llauder i Dalmases (Madrid 1837 - Barcelona 1902), advocat, fou el darrer membre de la nissaga. Escriptor, ideòleg i polític (fou senador), destacà sobretot en aquesta vessant, on fou el cap dels carlistes a Catalunya, i rebé el 1898 de mans del Comte de Madrid D. Carles VII el títol de Marquès de Valdeix. Durant la tercera Guerra carlina, entre el 1873-5, va emigrar a França. El 1878 compra el Correo Catalan, que dirigeix fins a la mort, i el 1884 funda la Hormiga de Oro. Té el domicili a Barcelona, tot i que fa estades a Mataró, al domicili del camí Ral.

Però també és el que comença a dilapidar el patrimoni familiar. El 1871 ven la casa del carrer St. Francesc de Paula, el 1876 la casa de la Muralla del Tigre, el 1893 ven tres peces de terra a Mataró, i entre aquest any i el 1901 estableix molts patis a la peça de sobre el Camí Ral. El 1900 ven l'horta d'en Salvi i el 1902 altres peces de terra.

Lluís, solter i sense fills, testaria el 1900 davant del notari de Barcelona Melchor Canal, fent marmessors i hereus de confiança a 6 persones: Luís Ma. de Ros i de Llansa, prevere de Barcelona; Luís Ma. de Valls i Riera, Prevere de St. Feli Neri; Pío Mir i Matas, advocat de Badalona; Ramon Albó i Martí, advocat de Barcelona; José Tuñí i Falguera, procurador de Mataró i Gervasi Puigros i Calopa, del comerç de Barcelona. Lluís Maria moriria el 10 de juny de 1902. Els hereus es repartiren el patrimoni, a vegades adjudicant-se finques i altres repartint-se els diners de la venda. Evidentment aquest fet no s'ajustava al testament de Ramon Llauder, que especificava que si Lluís no tingués fills passaria a les germanes. No sabem si foren aquestes que van badar, o els seus hereus que es van fer l'orni. Per exemple el seu procurador Sr. Tuñí, es feu amb el molí del mig i amb l'horta de Can Tano.

La Torre Llauder fou venuda el 1915 a Isabel Andreu i Cabanellas per 55.000 ptes. Després de vàries herències passà el 1941 al seu nebot Antoni Andreu i Martínez. Antoni va vendre el 1942 al aleshores masover Sr. Josep Rodon Noms part de la terra de la finca, exceptuant l'edificació, per 150.000 ptes. El 1951 venia l'edificació i el que restava de la terra als industrials de Mataró Manel Tenas Cucurell i Josep Mach Pla, per preu de 395.000 ptes. Finalment el 12 d'agost de 1970 (curiosament quan ja s'havia enderrocat), la Gerencia de Urbanización del Ministerio de la Vivienda pagava als dits industrials 7.984.000 ptes pel preu de l'expropiació.

Les mines d'aigua:

Mina de Vera: Un interessant document, al que ens referirem com expedient del 1908, és un imprès del 15 de juny del 1908, presentat per Ignaci Tuñí i Bordaiba, procurador del tribunals, al jutjat de Mataró, on es fa una relació exhaustiva de les mines

propietat de Lluís Maria de Llauder a fi d'inscriure-les al registre²⁰. Segons l'expedient, les obres de la mina de Vera començaren el 1755 i finalitzaren el 1759. El punt de captació era la part baixa del torrent de Vera, per damunt del camí d'en Croanyes i de la carretera de Mataró a Argentona, ens dos ramals sobre uns terrenys que a inicis del segle XX eren propietat de Manuel de Bofarull i de Francesc Carreras i Candi. L'esmentada mina, amb els seus respectius pous i galeries de conducció, travessava 22 peces de terra de diferents propietaris, com ara Josep Balansó, Josep Puig i Cadafalch, Josep Palau i Català, el propi Lluís Maria de Llauder, Joaquim Palau i Castellar, Manel Borràs i Palau i Josep Nonell i Leonart, on hi havia un important repartidor mitjançant el qual les aigües entraven a la ciutat de Mataró, a l'actual carrer Biada, just abans d'arribar a la ronda venint d'Argentona. Els mesuraments d'aquesta mina, donaven les següents quantitats d'aigua: 9 plumes el març de 1855; 13 plumes el juliol de 1861; 17 plumes el març de 1862; 9 plumes l'agost del 1866²¹. El 7 d'abril de 1868, «*mesurada l'aigua de esta mina en mitg de la gran sequia que se sent per no haber plogut hi ha molts mesos, se han trobat nou plumas y mitja, que és casi la normal, cosa providencial cuant la major part de las minas estan en sech*».

Mina de la Riera d'Argentona: Era, amb molta diferència, la mina que més aigua obtenia. El seu punt de captació, situat al marge esquerra i molt a prop de la Riera d'Argentona, al límit entre Argentona i Mataró, era una peça de terra coneguda pel «Palmar» que el 1908 era dels hereus de Joan Nonell i Lleonor. A prop del torrent de la Gatassa empalmava amb la mina de Vera, arribant al repartidor després de travessar 18 peces de terra.

En la documentació del segle XVII s'anomena com la mina del Cau de la Guineu. La seva construcció es va iniciar el 1767 en una societat entre Manuel Llauder i Josep Gual, i tenia trossos a "vall obert" i d'altres de soterrània, com consta en la documentació: «*Igualment pera portar als plans de Mataró y Argentona las aguas, se feren unas 50 o 60 canas fent un tros de mina ab pous en la pessa de las Tiras de Gual, formant la caseta ques veu més amunt del camí del Cros, en la riera, ab escala, porta, pany y clau*»²². L'obra tingué varies aturades, com la del maig del 1767 o la del febrer de 1768, per demandes interposades per persones que es sentien perjudicades. L'autoritat judicial permeté la seva continuació el març de 1771, tot i la resistència de Gual. «*Llauder en 1771 mudà lo enrejolat substituinthi canals per què la poca aigua que hi havia non curria per falta de nivell*». El 1773 Gual comença un plet a l'Audiència contra Llauder per la mina. Obrir mines era molt difícil, tal i com demostra el manuscrit on es diu que «*no podent continuar via recta per rahó de dos rocas molt grans, se girà a la dreta de ellas y*

²⁰ .- ACM, Fons Josep de C. Tuñí i Falguera (=FTF), Caixa 191.

²¹ .- ACM, FTF, Caixa 196.

²² .- Ibidem.

respecte que dentre mitx de las rocas baixaba molta arena, lo mestre de casas y posà de cap 10 o 12 rajolas per aturlarla».

Consta que entre el 1773 i 1776 Manuel Llauder feia obres per continuar la mina iniciada pel seu pare i per Gual obres per les que es feu època el 1782²³. El setembre del 1779 va haver-hi una inundació i la mina quedà plena de sorra. El 1783, havent gastat 2333 lliures en les obres, Gual decideix apartar-se de la societat. El 1786 es va començar el tram de mina per conduir les aigües a Mataró. El 1813 Josep Francesc Llauder ha de pagar 721 lliures per refer part de la mina, que es va desplomar i s'hagué de buidar²⁴, i el 1818 en paga 12.065 lliures per continuar a «vall obert» una mina i buscar aigua per dur al molí del mig, obres fetes entre el 1816 i el 1817. El 1819 tornava a pagar 1507 lliures per la mina de la Riera d'Argentona i 2358 lliures per fer una canonada des del molí del mig al Portal de Sant Josep, on construiria un pericó.

El 12 de febrer de 1866 es va mesurar l'aigua que portava²⁵: *«En 12 de febrer se midà l'aigua de la mina gran que va a la bassa del molí de dalt, inclosa la que va al blanqueix de Sala. Se feu ab tota exactitud obrint sis forats en lo tros de mina que passa per sobre la bassa, en la font y possanthi un plumero, resultà haberhi 205 y 1/4 de plumas, sens contar las que van a Mataró, a la Torre y demás anteriors al molí»*. Aquell mateix any per Quaresma es mesuraren 215 plumes i el 25 d'abril 210 plumes d'aigua. *«En la medició feta en setembre de 1866 resultaren 165 plumas, cual disminució es efecte de la prolongada sequedad que se experimentà per no haber plogut molts mesos fa. Calopa no té aigua per veure siquiera, los demás estan casi en sech. La mina de Saborit no pot atendre a la mitat dels arriendos que té. La de Dosrius també ha disminuït molt»*. El 8 maig de 1868 es mesuraren 152 plumas, i el 26 de juny foren 132 plumes. El 1879 s'anota *«que desde esta primavera la mina gran està seca per complet, es dir, que no té una gota de aigua»*.

Aigua sobrant del molí d'en Calopa: Mitjançant dues acèquies els Llauder captaven l'aigua sobrant del molí d'en Calopa, les conduïen a un repartidor anomenat «las Bassetas», situat a la confluència del torrent de Cirés amb la riera d'Argentona, i d'allí travessava soterràniament la riera d'Argentona per arribar a la finca del molí d'en Saborit, i en galeria sota terra empalmava amb la mina de Vera una mica més enllà del torrent de Vera. Aquesta aigua era la que mouria un nou molí, aquest cop a la Torre Llauder, amb una sola mola, que el 1823 Josep Francesc Llauder va fer construir, tal i com es pot constatar d'una època de 645 lliures que la seva vídua i el seu hereu Ramon paguessin per *«la construccion del nou moli que lo dit nostre difunt marit y pare feu construir en la*

²³ - ACA, ANM, 893, notari Francesc Bronat, 25 d'agost de 1782.

²⁴ - ACM, AN, notari Francesc Fins, 24 de gener de 1813.

²⁵ - ACM, FTF, Caixa 196.

gleva de terra de la casa y torre nomenada de Llauder»²⁶.

Totes les mines amb les corresponents galeries i conduccions i els seus drets i obligacions foren venudes el 1906 a la societat Fradera y Compañía en Comandita, que el 1922 passa a ser "Águas de Argentona a Mataró SA" i el 1946 es fusiona amb el "Servei Municipal d'Aigües de Mataró".

Molí del Mig

El 1778 Manuel Llauder compra per 1050 lliures el campo anomenat «*de Dorda*» on s'edificaria el molí i l'any següent compra per 1975 lliure un camp anomenat «*de Guarro*» contiguo a l'anterior. El 1788 es va començar a excavar la bassa que s'acabà el 1790, i el 1791 es contruí la casa del moliner. El 1790 Manel Llauder, que encara no havia construït el molí, paga a un moliner del cros que li ha molt 17 sacs de blat al molí d'en Gual. El 1795, arriba un avís a l'Ajuntament de Mataró de que Manel Llauder té construït una balsa i un casal tocant al torrent dels Morets, «*con figura de servir para molino arinero*»²⁷. El dia de Corpus de 1808, com ja hem comentat, els francesos entraren a Mataró, i causaren destrosses als béns dels Llauder, sobretot al molí, ja que Josep Francesc el 1819 paga 736 lliures per «*la construccion, recomposicio y rehedificacio de lo que queda destruhit mediant lo incendi o crema practicaren las tropas francesas ab la invasio feren en esta ciutat y sus contorns lo dia setze de juny del any mil vuitcens y vuit en aquell molí fariner que lo mateix señor Llauder posseheix en lo terme de la parroquia de St. Julia de Argentona y partida dita los Morets*»²⁸. El 1808 Josep Francesc ven 4 plumes d'aigua de la que arriba al molí del mig a Josep Anton Peradejordi, per poder pagar els treballs per continuar la mina que va al molí. L'agost del 1818 ven aigua per seguir pagant les obres de conducció d'aigües al molí, per tal de què «*no es quedés parat a falta de ayguas, per que a mes de ser molt pocas las que regularment tenia en tots los estius, en la actualidad per la esterilitat y sequedad tan llarga que se experimenta...*». El 1818 es gasta 1006 lliures per fer una mola semolera al molí del mig, «*y conseguir com se ha conseguit fer molta mes farina de la que antes de feya ab igual aygua*»²⁹. El 1824 consta que el molí del mig tenia tres moles i una fàbrica de blanqueig. El 25 d'abril de 1866, amb les 210 plumes d'aigua que hem vist que arribaven al molí, el moliner podia moldre un total de 1h 58' pel matí i 1h 40 minuts per la tarda, o sigui, un total de 3h 38', «*de lo cual resulta que per moldrer las 24 horas seguidas se necesitaria un raig de 1387 plumas continuas, que es lo que segons est càlcul dona una mola d'aigua*»³⁰. El mateix any, el 22 de juliol,

²⁶ - ACM, AN, notari Francesc Fins, 28 de maig de 1824.

²⁷ - ACM, FM, Acords Municipals 1792-5, 16 de juliol de 1795.

²⁸ - ACM, AN, notari Francesc Fins, 14 de juny de 1819. Tot i que l'època d'obres es feu el 1819, creiem que la reparació es feu poc després d'acabada la guerra del francès.

²⁹ - ACM, AN, notari Francesc Fins, 14 de juny de 1819.

³⁰ - ACM, FTF, Caixa 196.

amb la disminució lògica de l'aigua durant l'estiu, es va poder moldre un total de 2h 25'.

Lluís Maria Llauder reformà el molí del mig, afegint-hi dos moles més per arribar a cinc, col·locant-hi més tard un motor de vapor de 8 cavalls.

Venda d'aigua:

La primera venda d'aigua documentada data del 1791, quan Manuel Llauder va vendre a Josep Riera i Casamitjana, «*la aigua necessaria per lo riego de quatre cuarteras de terra*» d'una peça situada al terme d'Argentona, al lloc dit darrera la Bordeta, per 1200 lliures de Barcelona³¹.

El 1808 Josep Francesc Llauder, «*per pagar als operaris que habian trevallat, treballaban y treballarian en la mina o minas de la aigua viva que anaba a un molí y costear los materiales y recaptos empleats y empleadors en dit treball de ditas minas, donantlos major extensió i profunditat per lo major augment y permanencia de aigüas*», va vendre quatre plumes d'aigua a Josep Anton Peradejordi per 5000 lliures de Barcelona.

El 1818 Josep Francesc Llauder va vendre a Eduard Serra, Gaspar Cusachs, Josep Fàbregas i Teresa Cataumbert, una pluma d'aigua «*que prometé entregar en lo pericó de la pared de la Muralla de la part superior del portal nomenat de S. Joseph*», per preu de 1000 lliures de Barcelona. El mateix 1818 va vendre a Josep de Calasanç Tuñí, metge, un quart de pluma d'aigua, a lliurar al pericó del portal de Sant Josep, a Josep Bernardet, mañà, un quart de pluma, a Sever Vila, comerciant, un quart de pluma, a Ramon Spà, apotecari, una pluma d'aigua «*que prometé entregar en lo repartidor del Camí Real del Mitg*», i a Josep Seda, gerrer, un quart de pluma d'aigua.

El 1819 Josep Francesc Llauder va vendre a Antoni Pineda, Josep Boter i Jaume Dorda, una pluma i quart d'aigua a lliurar al repartidor del portal de Sant Josep i a Francesc Ramon una pluma d'aigua per regar set quarteres de terra, per 3650 lliures de Barcelona.

El 1821 Josep Francesc Llauder va vendre Francesc Vilageliu, pastisser, un quart de pluma d'aigua i a Francesc Ramon, comerciant, una pluma d'aigua, i el 1822 Josep Francesc va vendre a Pere Artigas, adroguer, una pluma i tres quarts d'aigua i a Josep Boet una pluma d'aigua.

El 1824 Maria Mercè Freixas, vídua de Josep Francesc, i el seu fill Ramon Llauder, van vendre a Joan Castells, fabricant de filats, mitja pluma d'aigua, a Salvador Julià, mitger de tela, un quart de pluma, a Joan Vilardebó i Morera, comerciant, un quart de pluma.

³¹ .- ACM, FTF, Caixa 193. Totes les vendes relacionades s'ha extret d'una manuscrit que es conserva en aquesta caixa.

El 1825 van vendre a Melchor Vidal, mariner, un quart de pluma i a Mus Valdé, fabricant de filats, un quart de pluma. El 1826 van vendre a Jaume Castells i Vives, comerciant, un quart de pluma, a Joaquim Lloberas, comerciant, un quart de pluma i a Casilda Fradera, vídua de Pau Fradera, espadenyer, un quart de pluma. I el 1834 van vendre a Maria Rodon i Prat, muller de Joan Bta. Rodon, adroguer, un quart de pluma d'aigua.

Entre el 1834 i el 1837 Ramon Llauder va vendre un total de 12 quarts de pluma, que feien un total de 3 plumes d'aigua, a onze compradors, per un preu de 275 lliures de Barcelona el quart de pluma³². Les tres plumes les havia obtingut Josep Francesc Llauder per permuta amb Spà, i les feia servir per regar l'horta del Tigre. Però entre el 1826 i el 1831, com hem dit, s'edificà l'horta i s'obrí el carrer Amàlia, moment en que decidiren vendre l'aigua.

Entre el 1838³³ i el 1849 Ramon Llauder arrenda un total de 57,5 quarts de pluma d'aigua a un total de 52 arrendataris, «*per temps de 20 anys y al preu de sis duros anuals lo quart de pluma*».

Molt interessants són les anotacions fetes el 17 de juny de 1878 sobre la manca d'aigua en general, tot i que els Llauder poden abastir als seus clients: «*Est any es de una sequedad extraordinaria. Las minas estan en general sense aigua y alguna ne té molt poca. De las minas, la de Vera ne té vuit o nou plumas, cantitat que baixa poch de lo normal, y la principal ne té per donar aigua a Mataró, encara que disminuint lo pes en los repartidors, per fer anar la maquina de vapor y per fer una bassada de hora cada semana. Situació de que puch estar ben content pues casi todas las casas de Mataró estan sense aigua excepte las que ne tenen de la mia. De resultes de esta sequia (fa dos anys que no ha plogut), la mina de Dosrius, que porta l'aigua a Barcelona, esta seca! Y treu per medi de bombes de capar l'aigua dels pous que ha tingut de obrir. La societat de aigua de Saborit fa també un pou y vol posarhi una maquina de vapor. Gualba, lo sucesor de Alom, ha posat una maquina de dos caballs en sa horta de sota lo camp meu, que mena Jaume Bonmiñó, per regarla*»³⁴. El 1879, amb la mina de la riera d'Argentona o mina Gran seca, tal i com hem vist, Lluís Ma. Llauder anota que «*consecuencia de la sequedad en que se troba la mina gran es que cesen de rebre aigua tots los compradors de aigua per regar, y que per atender als que la tenen arrendada per beurer tinch de fer funcionar las bombas del molí de dalt durant dotse horas diarias excepte los diumenges. Com això comporta un gran gasto, he aumentat, seguint lo consell de mon procurador, fins a 32 lliuras la pluma, fent pagar tots los arrendos per anticipat a fi de lligarlos*».

³² .- ACM, FTF, Caixa 196.

³³ .- ACM, AN, notari Jaume Fins, 16 d'octubre de 1838.

³⁴ .- ACM, FTF, Caixa 196.

Entre els diferents repartidors que els Llauder tenien per distribuir l'aigua per veure hi havia el de la part de fora de la Muralla, el del carrer Cuba, el del portal de Sant Josep, el del carrer Barcelona, i el del carrer Sant Joaquim. Precisament d'aquest darrer coneixem el contracte per que el propietari del terreny permetés construir-lo el 1879: *«D. Gregorio Arch y Pila, albañil, cede el terreno necesario a Luis Maria de Llauder para la construcción del citado repartidor de aguas del que posee en la calle continuación de la llamada de S. Joaquin en el punto llamado crucero del Beato Oriol, procedente dicho terreno de la huerta vulgarmente nombrada Huerta del Lleó, obligandose el propio Arch a construir el citado repartidor dentro el termino de un mes. Juan Catarineu, hojalatero, se obliga a construir en el citado repartidor la caja y colocacion de plumeros que sean menester hasta el minero»*. El cost total de construcció fou de 208 lliures

Queda clar que el negoci de l'aigua, malgrat les elevades inversions per fer les mines i pel seu manteniment, era molt lucratiu. En el cas dels Llauder bona part dels seus ingressos durant el segle XIX provenien de l'arrendament d'aigua, bàsicament pel consum dins la vila, i el fet que les seves mines portessin una quantitat elevada d'aigua, pel que sembla força superior a la competència, feia que tinguessin més "clients" i que estiguessin més "fidelitzats".